

IN HET HART VAN DE SAMENLEVING

The Nation van Het Nationale Theater

Nogal wat onderscheidende theatervoorstellingen uit het verleden hebben hun iconische status niet uitsluitend te danken aan hun kwaliteit, maar ook aan het feit dat ze (excessief) lang van duur waren. *Ten Oorlog*, de bewerking van acht Shakespeare-drama's waarmee auteur Tom Lanoye en regisseur Luk Perceval in 1998 toneelgeschiedenis schreven, spande met een duur van zo'n twaalf uur de kroon. Maar ook bij de latere marathonvoorstellingen van Toneelgroep De Appel, zoals *Tantalus* (2003) en *Odyseus* (2007), kwam de lengte van de voorstellingen vaak ter sprake als een van de meest in het oog springende aspecten.

Met name de mondiaal geroemde Ivo van Hove ontwikkelde zich tot een theatermaker met de lange baan als specialisme. In het huidige seizoen gaan bij Toneelgroep Amsterdam de bijna zes uur durende *Romeinse tragedies* en de bijna vijf uur durende *Kings of War* andermaal in reprise: legendarische Van Hove-voorstellingen die niet alleen qua lengte, maar ook qua reputatie over een lange adem blijken te beschikken.

Bij het Nationale Theater (de nieuwe naam na de fusie van het Nationale Toneel, de Koninklijke Schouwburg en Theater aan het Spui in Den Haag) lijkt *The Nation* – vijf uur, met twee pauzes van twintig minuten – eveneens een voorstelling te zijn die zich op termijn zal nestelen tussen andere klassiekers uit de theatercanon van de Lage Landen. De aanzienlijke duur, maar vooral het ongekend enthousiaste onthaal van de voorstelling, geconcipeerd, geschreven en geregisseerd door Eric de Vroedt (1972), maakt die toekomstige status niet moeilijk te voorspellen.

De eerste drie delen van *The Nation*, geafficheerd als “een actuele theaterthriller over de op hol geslagen Nederlandse multiculturele samenleving”, gingen in juni 2017 tijdens het Holland Festival in première.¹ Ik zag de voorstelling, die – inclusief twee pauzes – toen al vier uur duurde, in het Muziekgebouw aan 't IJ, in een fantastische ambiance, met het publiek aan weerszijden van een lang-

werpig speelvlak – zowel toneelpodium als studiovloer – en met daarboven een zestal kolossale beeldschermen.

Een ogenschijnlijk alledaagse anekdote over de zoektocht naar een elfjarig jongetje met de naam Ismaël, spoorloos verdwenen na een kort bezoek aan een Haags politiebureau, is ingeweven in een spannend net van intriges en hele en halve waarheden, waardoor de toeschouwer telkens weer wordt uitgenodigd tot nieuwe aannames. Daarnaast ontplooit de voorstelling zich in vormgeving en stijl als een televisiefeuilleton op het toneel: beeldtechnieken, cliffhangers en andere middelen uit de Netflix-trukendoos staan in dienst van het relevante verhaal dat De Vroedt uiteindelijk wil vertellen.

Het vernieuwende van *The Nation* zit in de verrassende wijze waarop de wereld van het toneel wordt gecombineerd met die van de moderne media. De vermissing van Ismaël zorgt vanaf de eerste seconde voor de vereiste suspense en houdt zes afleveringen lang de aandacht gevangen. Al die afleveringen starten live op het podium en krijgen een kort, gefilmd vervolg op de beeldschermen, met de credits van hoofdrolspelers en medewerkers geprojecteerd tegen weidse panorama's van een dynamisch Den Haag. Daarna neemt het podium de handeling weer over, totdat opnieuw de beeldschermen het dramatische verloop in twee dimensies ondersteunen dan wel annexeren.

De gevarieerde structuur verschaft de toeschouwer een tot dusver ongekende ervaring die het midden houdt tussen conventioneel theaterbezoek en bingewatchend op de bank hangen, met als doel een geliefde serie van begin tot eind in één ruk uit te kijken. Anders dan in een schouwburg gebruikelijk mogen eten en drinken mee de zaal in: binnen dit kader is dat geen te verwaarlozen detail, maar een strategische bijdrage aan de unieke, eigentijdse theaterbeleving die *The Nation* beoogt.

Inhoudelijk krijgt het publiek een verrassend perspectief aangereikt op de banaliteit van traditionele normen en waarden. De geglobaliseerde wereld

Politiek theater lijkt zich standaard naar een linkse avant-garde te voegen, maar The Nation doorbreekt het denken in richtingen, gezindheden en zuilen

van de eenentwintigste eeuw zit ingewikkeld in elkaar, en *The Nation* legt op confronterende wijze zowel de twijfelachtige drijfveren bloot die de macht van het grootkapitaal bepalen als de lachwekkende hypocrisie van traditionele normen en waarden. Het zijn juist die elementen die in een veelsoortig samengestelde maatschappij de verhoudingen verstoren en vreedzame oplossingen in de weg zitten: dat is de les die de voorstelling ons leert.

Zo is de projectontwikkelaar Sjoerd van der Poot (Mark Rietman²) de drijvende kracht achter Safe City, een zogenaamd ideëel project dat een nieuwe Haagse wijk behelst waarin het streven naar “veilig wonen” z’n beslag moet krijgen in de meest geavanceerde technologische hoogstandjes, maar waar de menselijkheid ontbreekt en de feitelijke motivatie wordt bepaald door het grote geld en politiek handje-klap. Helemaal aan de andere kant van het spectrum staat de pleegmoeder van Ismaël (Antoinette Jelgersma), een onuitstaanbare salonsocialiste die zich uit solidariteit met de moslimgemeenschap tot de Koran bekeert en een hoofddoek gaat dragen.

De andere personages bevinden zich ergens tussen die twee uitersten in, maar met geen van hen, of het nu de biologische moeder van Ismaël (Romana Vrede) of zijn oudere broer (Vanja Rukavina) of nog iemand anders is, kan de toeschouwer zich identificeren, zelfs niet in de geringste mate, omdat uiteindelijk blijkt hoe manipulatief dan wel opportunistisch ook zij zich gedragen. Als de moderne zedenschets die *The Nation* overduidelijk is emotioneel al iets oproept, dan is het eerst en vooral verontwaardiging.

Volgens een standaardverwachtingspatroon lijkt theater met een politieke inhoud zich te voegen naar het gedachtegoed van een linkse avant-garde, maar *The Nation* doorbreekt het denken in richtingen, gezindheden en zuilen en toont ons de samenleving in haar totale – en vaak verrassende, ontregelende – veelvormigheid. “Goed” en “slecht” worden als het ware opnieuw gedefinieerd. De dubbelhartigheid van de hoofpersonen, zowel links als rechts van het midden en op meer of minder grote afstand daarvan, trekt de toeschouwer genadeloos uit z’n persoonlijke bubbel.

Het spel van de acteurs, niemand uitgezonderd, is ronduit briljant en grandioos zijn de korte, onverhoeds opduikende beeldfragmenten waarin de geheimzinnige vlogger Beer (Saman Amini) zijn al dan niet gefantaseerde voorsprong in kennis op de toeschouwer probeert uit te buiten. Met zijn huiveringwekkende mimiek en ritmische dictie maakt hij de dreiging van het drama voelbaar en schopt hij de afzonderlijke delen van de langzaam aangroeiende legpuzzel met vilein genot weer door elkaar.

Uiteraard was de première van de volledige, zesdelige *Nation* in de Koninklijke Schouwburg op 5 november 2017 na deze drie afleveringen een gebeurtenis om reikhalzend naar uit te zien. Maar ik kan er niet onderuit: na afloop moest ik constateren dat deze XL-marathon in de schouwburg beduidend minder euforie genereerde dan enkele maanden eerder het geval was.

Als locatie voor dit type theater overtreft het strakke interieur van het Muziekgebouw aan ’t IJ sowieso de pluchen ambiance van de Haagse bonbonnière, dat voorop. Daarnaast waren er enkele saillante verschillen, bijvoorbeeld in de samenstelling van de cast, die naar mijn idee geen verbetering opleverden. Zo miste ik enorm de niet-beschikbare Anniek Pheifer (in 2017-2018 bij Mugmetdegoudentand te zien in de voorstelling *Gidsland*), die de twee rollen waarin ze superieur acteerde aan anderen moest overlaten.

Voor *The Nation* leunt Eric de Vroedt niet op het grote repertoire uit het verleden, hij voegt aan de theatercanon een originele, monumentale klassieker toe

Maar het meest knelde dat De Vroedt er naar mijn mening niet volledig in was geslaagd om de ingrediënten van de opgebouwde intrige te verbinden tot een coherent geheel, nadat de eerste drie afleveringen nogal wat eindjes open hadden gelaten. Zo leidde de wat kleurloze *Aflevering 4* de aandacht af van de lotgevallen van de verdwenen Ismaël, op zichzelf niet hinderlijk, maar de toeschouwer werd te weinig verleid om in dit deel – vanuit de Haagse binnenkamer van een PvdA-achtige fractie – mee te gaan en aldus zijn hunkering naar de voortgang van het drama te vergeten.

Na een geheimzinnige Beer-vlog aan het eind van het vierde deel keert de spanning weliswaar terug, waarna in *Aflevering 5* opnieuw wordt ingezoomd op de kwestie-Ismaël tijdens een onthutsende confrontatie tussen politicus Wouter Wolff (Hein van der Heijden) en projectontwikkelaar Van der Poot. Maar de laatste aflevering leidt dan toch weer niet helemaal tot de verwachte apotheose – waarover uiteraard niet geschreven kan worden zonder de afloop te verraden.

Los van deze kritische terzijdes kan alleen maar worden gezegd dat er genoeg overeenind blijft om van *The Nation* een evenement te maken dat slechts één keer in de zoveel jaar passeert. Eric de Vroedt, na het vertrek van Theu Boermans de nieuwe artistiek leider van het Nationale Theater, heeft samen met zijn team van acteurs en medewerkers een weergaloze krachttoer verricht.

In het verleden heeft De Vroedt, onder meer óók de schrijver en de regisseur van het meerjarige *mightysociety*-project (2004-2012)³, al bewezen actueel, geëngageerd theater te kunnen maken op het scherpst van de snede, in een juiste balans tussen realisme en abstractie, feit en fictie, werkelijkheid en verbeelding.

Nu komt hij met een glanzend curriculum een gezelschap binnen dat onder het artistieke leiderschap van Theu Boermans het residentiële theater voorgoed heeft bevrijd van de sleetse deftigheid die het in de periode van de Haagse Comedie en nog lang daarna aankleefde. Sterker nog, het relevantste

theater van Nederland wordt de laatste jaren in gemaakt in Den Haag. Voorstellingen als het indringende *Fit to Fly* (2015-2016) en het eveneens door De Vroedt geregisseerde *RACE* (2016-2017) – om er slechts twee te noemen – zetten op dwingende wijze aan tot nadenken over de grote politieke en maatschappelijke thema's van onze tijd.

Aan het eind van een respectabele productiereeks volgt nu *The Nation*, waarin Eric de Vroedt en zijn ensemble niet leunen op het grote repertoire uit het verleden, maar aan de theatercanon een originele, monumentale klassieker toevoegen. Een eigentijdse, om niet te zeggen hypermoderne en hyperactuele creatie die begint vanuit een ogenschijnlijk klein voorval in de Haagse Schilderswijk, maar die uiteindelijk een verhelderend licht werpt op de complexe *global world* waarin we leven.

JOS NIJHOF

The Nation gaat op 29, 30 en 31 augustus 2018 in reprise in de Koninklijke Schouwburg in Den Haag, www.hnt.nl

NOTEN

1. De eerste drie delen van *The Nation* zijn volledig beschikbaar op YouTube.
Aflevering 1: www.youtube.com/watch?v=6a_8LrP_ YEY&t=940s Aflevering 2: www.youtube.com/watch?v=U3xR_6xQzWY
Aflevering 3 www.youtube.com/watch?v=us4rmh9rFRc
Een korte toegift is eveneens op YouTube beschikbaar:
Aflevering 7 www.youtube.com/watch?v=a7nu7TbY_2g
2. JOS NIJHOF, "Zoals het zich voordoet in je droom." De actualiteit in het Nederlandse theater, *Ons Erfdeel*, jg. 55 (2012), nr. 2, pp. 80-89.
3. JOS NIJHOF, 'Boegbeeld van het Nationale Theater. Over acteur Mark Rietman', *Ons Erfdeel*, jg. 60 (2017), nr. 4, pp. 108-110.

